

Jules W Muis
3235 38th st nw
Washington DC 20016
USA
Email: julesmuis@verizon.net
Tel 202 3746113

31 januari 2022

**NBA-Adviescollege voor Beroepsreglementering, Subcommissie
Ethiek**

Moraal versus Wet, enkele mijmeringen

***“De mens is engel noch beest, en diegene die engel wil
wezen, zal het beest uithangen”*; Blaise Pascal, Pensees
Motto Slot-examen JWM 1971**

**Morality cannot be legislated, but behavior can be
regulated. Judicial decrees may not change the heart, but
they can restrain the heartless.
Martin Luther King Jr.**

Hierbij, op de valreep, een reactie voor de vuist weg op het gewaardeerde
Green Paper “Moraal versus Wet”.

Ik apprecieer dat de Faculty als aftrap gewoon praktische keuzes heeft
moeten maken in reikwijdte en in haar eerste onderwerpskeuze zich heeft

willen beperken. Dus mijn waarnemingen zijn dus niet als kritiek bedoelt maar als een bijdrage in haar menu ontwikkeling, moving forwards.

Mijn uitgangspunt bij alles wat met ethiek en cultuur en het beroep te maken heeft, is simpelweg dat accountants ook gewoon mensen zijn, niet beter of slechter dan de gemiddelde m/v. Misschien wat serieuzer vanwege de initiele beroepskeuze indien die keuze bewust is gemaakt; met eigen geld en andermans geld te maken krijgen; en hun deskundigheid in de loop van hun carrière kunnen gebruiken of misbruiken; plus voor een even groot deel alles wat daar tussen in valt. Maar dat die laatste knop: goed of fout, wel een enorm verschil uitmaakt.

Alles hangt af wat je met je leven wil doen.

Dat beroepsleven is ongeveer zo'n vier decennia, lang. Je wordt iedere dag getoetst op je principes, en een ongeluk zit in een klein hoekje ; behalve als je het gevaar gezocht hebt, Daarnaast heb je de categorie kunstfouten, de begrijpelijke en de onbegrijpelijke. 40 jaar is een lange tijd, vandaar dat de factor pech en geluk, gepakt of niet gepakt, ons tot voorzichtigheid in ons oordeel moeten aansporen over collega's die de krant halen; we kennen hen die daaraan ontsnappen door puur geluk, niet.

Ethiek en gedragsregels kunnen daarbij helpen, maar zijn geen substituut voor eigen kompas en handelen.

Projecten als de onderhavige geven ons een goede oefening in doordenken en bewustwording, maar blijven een afstandelijke afspiegeling van de dagelijkse strijd, en die in de hitte van de volgende dag al te gauw vergeten worden.

Ik concentreer mijn bemerkingen op de positie van de individuele accountant, als alles gezegd en gedaan is; met de a priori vaststelling dat het goed is dat ethische beslissingen niet uitbesteed kunnen worden. Het blijft een zaak van eigen oordeel, eigen verantwoordelijkheid, onder altijd net iets andere omstandigheden dan we in de klas geleerd hebben.

Prachtig toch?

Hierbij enkele observaties over dit persoonlijk-bedrijfscultuur-groen project.

Of-of en/of en/en

- 1) Ik vind de titel “Moraal *versus* wet” onnodig tegenstellend, en zou de voorkeur gegeven hebben aan “Moraal *en* Wet”. De tegestellings-suggestie ‘*versus*’ zet zich ook voort in de tekst, waar verschillen tussen de twee normenkaders nogal eens als of/of proposities verschijnen, eerder dan en/en; te veel als tegenstellend, eerder dan (vaak) *complementair* aan of *concurrerend* met andere valide waarden. Het wordt pas **versus**, als het om een onacceptabele tegenstelling gaat, wet en regelgeving schendend. Behalve als we te maken hebben met corrupte wet en regelgeving kaders, grove nalatigheid van de regelgevers die zijn.

Getting it right at entry level

- 2) Ik begrijp maar betreur de beperkte focus op de controlerend accountant, en daarmee het loslaten van de rapporterings-ketting gedachten en het adage van ‘getting it right at entry level’ als levensvoorwaarde voor een integer systeem. Tenminste, zolang we nog een beroeps organisatie zijn voor *alle* accountants. Achter iedere ethische mislag van een controlerend accountant, staat vaak een AiB, en/of een interne accountant. Het suggereert dat de controlerend accountant een kip uit een omelet kan braden. De verklaring dat we dat doen omdat de controlerende accountant een uitdrukkelijke publieke functie heeft, en daarmee, bij implicatie de interne of AiB niet, rust op drijfzand. De CFO/AiB die zijn handtekening zet onder een jaarrekening, naast die van de CEO, doet dit vanuit een (wettelijke) publieke verantwoordelijkheids conceptie. En dat geldt tevens voor alle accountants die hem ondersteunen en die handtekening mogelijk maken. Ook al zijn die niet zichtbaar.

Goede wettelijke stelsels die achterlopen op maatschappelijke opvattingen, en omgekeerd

- 3) De keuze de morele dilemma's uitsluitend uit de praktijk te plukken heeft een praktische kant maar ook haar beperkingen. Het aantal combinaties en permutaties van morele dilemma's is oneindig, en het lijkt me dat een tegelijk meer prospectieve benadering meerwaarde kan hebben. Wij zullen, bv met de introductie van NOCLAR nieuwe constellaties van morele dilemma's tegen komen, die veel verder gaan. Wij missen met

deze beperkte aanpak ook de gevallen van 'de andere kant opkijken'; waar iedere signaalfunctie dat er iets mis kan zijn aan het oog blijft onttrokken. De gekozen methodologie richt zich sterk op gevallen waar de wet mogelijkwjs achterloopt op maatschappelijke opvattingen op zaken waarover de meningen politiek sterk kunnen verschillen. In tegenstelling tot NOCLAR bijvoorbeeld, dat zich sterk richt op gevallen gebaseerd op het simplistisch waardeoordeel dat de wet wet is wat het is, ongeacht het morele gezag or corrupte aard van die wet. En wat ook de garanties zijn dat zo'n wet - met name, maar niet uitsluitend in niet-rule-of-law landen - integer word toegepast. NOCLAR introduceert, voor een sterk internationaal werkend beroep als het Nederlandse, hele nieuwe dimensies van morele dilemma's.

Enkele inhoudelijke waarnemingen

Morele dilemma's zijn vaak zakelijke dilemma's

a) De meeste morele dilemma's zijn tegelijk persoonlijk-zakelijke dilemma's. Veel, maar lang niet alle zakelijke dilemma's zijn ook morele dilemma's. Voor een beroep dat binnen een een ongelimiteerde for-profit werk-setting werkt heeft dat grote consequenties. Het buiten schot laten van het (tot nu toe maatschappelijk geaccepteerde) rauw kapitalistische bedrijfs/verdienmodel als factor in de discussie over morele dilemma's belast een volwassen discussie. Vooral in een getekende constellatie waar een individuele spreek-recht, zelfs spreekplichtelijke verantwoordelijkheid van de individuele accountant wordt gesugereerd; nog meer in situaties waar evoluerende maatschappelijke normen nog niet hun wettelijk beslag hebben gevonden. Een beroep dat gekozen heeft aan de weg te timmeren van nieuwe producten van groot maatschappelijk belang, zal zich voor moeten bereiden op de vraag: Et Tu Brutus? Dit vraagt om de behandeling van morele dilemma's boven het individuele te lichten.

‘Standing tall’ (1)

b) Een exclusieve focus op de **individuele** accountant en zijn verantwoordelijkheden, zonder ook de collectieve steun die deze accountant nodig heeft via maatschappelijke regulering, maakt zich wat te gemakkelijk af van de werkelijke situatie, machtsverhoudingen, en kansrekening van de gevolgen voor die accountant. Iedere ‘moralistische/missionaire’ stap die de individuele accountant zet boven het wettelijk vereiste is in de kern van de zaak een functie van wat hij/zij met zijn /haar leven wil doen. Dat is wat anders dan wat minimaal, redelijk, professioneel van hem vereist kan worden. Deze stappen kunnen beter en met meer kans op succes gezet worden samen met/ of door middel van collectieve actie, of via de werkgever, beroepsorganisatie, of in andere maatschappelijke of politieke verbanden. Totdat nieuwe gedachten voldoende algemeen geaccepteerde steun heeft gevonden door middel van evoluerende regelgeving. Ik verwijs naar het recente bericht op accountant.nl over de stroperige invoering door de kantoren, if at all, van de klokkenluiders regelgeving; wetgeving gericht op iedere goede ziel, niet alleen op de accountant met zijn’haar vermeende hogere verantwoordelijkheid.

Standing tall (2)

(c) De exclusieve focus op de individuele accountant leidt ook af van de verplichtingen van de regelgevers zelve; om met standaarden te komen die uitvoerbaar zijn, en rekening houden met de complicaties die kunnen optreden, voor hen die beyond the narrow call of wettelijke plicht voor de muziek uit willen lopen. Dat geldt des te meer in situaties waar het niet gaat om het oprekken van mogelijke verantwoordelijkheidsneming in zaken waar het gaat een persoonlijk standpunt in te nemen boven de wettelijke vereisten, maar waar überhaupt geen ruimte wordt gelaten (zie weer NOCLAR) voor persoonlijke waardenoordelen over wettelijke vereisten tot uitdrukking te brengen. NOCLAR verbouwt de rol van de accountant tot compliance officer van ook corrupte wetten, wetstoepassing, en regimes. Dat impliceert nog grotere vragen dan carriere risico's, juridische ondersteuning, juridische kosten, etc in de afweging die de individuele accountant moet maken. Eenmaal een stap gezet hebbende die niet meer terug te draaien is, is deze accountant afhankelijk van een reeks van krachten, waaronder acteurs met mogelijkerwijs heel andere

waardenstelsels en subjectieve interpretaties en obscure motieven over wet en regelgeving. Dit is een voorbeeld van het delegeren van regelgever's eigen morele dilemma's ('wil ik meer dan de helft van het IFAC ledenbestand voor de voeten stoten?') naar de individuele accountant.

Heeft aandacht nodig!

Het achteroverbuigen van regelgevers onder maatschappelijke of interne druk.

d) Reden waarom ik eerder gepleit heb voor een onderzoek naar ook een Bill of Rights voor accountants - eigenlijk voor iedereen met een poortwachtersfunctie - boven het vanilla standaard arbeids statuut van de gemiddelde werknemer, annex firmant die meent dat hij geen vrije beroepsbeoefenaar is, maar defacto een werknemer. Mijn blogs over dit onderwerp van 2016 en 2021 refereren. Het is me bekend dat Bill of Rights ook gemanipuleerd kunnen worden. Dat wil niet zeggen dat we er niet over moeten praten - een gesprek brengt een aantal essentiële waarheden naar boven.

Zoals gezegd, NOCLAR heeft het morele dilemma van de regelgever (IESBA) zelve opgelost door de hete aardappel - autocratische landen met een neiging staatsbelang boven individueel belang te stellen) - te negeren. Dat geldt ook voor de scheven machtsverhoudingen in per definitie autocratische corporate eco-systemen, de onderneming. Waar, in ieder geval korte termijn, 'right makes might' vaak buigt voor 'might makes right'; en agressieve winst-instandhoudings doelstellingen van de top, accountantskantoor en onderneming, het level-playing field tot hellend vlak vermaakt. De rechte rug verwachting van de individuele accountant wel eenzaam en alleen achter zich latend. Ook regelgevers hebben een voorbeeld functie. De trap van beneden naar boven vegen is daarbij niet de oplossing.

Tutti Frutti

e) We moeten de exclusiviteit van de ethische dilemma's van accountants niet overdrijven. Iedereen kent, iedere dag, zijn eigen ethische dilemma's. Ongevraagd, en gevraagd. Hoe scherper men ethisch professioneel bij de wind zeilt, des te meer zal men morele dilemma's tegenkomen die men dan als zakelijk dilemma oplost. Hoe heiliger we willen zijn, hoe meer je/het beroep suggereert dat we een speciale plaats innemen in deze wereld, zal de wereld deze exclamaties bij gebleken gebreken afstraffen.

Ik heb een paar jaar geleden in het kader van de PE verplichtingen een cursus over ethiek bijgewoond gepresenteerd door een uitstekend team van PwC huize. Een volwassen discussie. Ben daar weggekomen met de gedachten: hoe kan het ooit fout gaan in dit huis?

Er is sterke behoefte de krachten die het de individuele accountant *mede* mogelijk moet maken aan de verwachtingen te voldoen, mede in de agenda mee te nemen. Anders blijft het dweilen met de kraan open.

Als hier twijfels over zijn, toch even het Vaticaan bellen.

Met collegiale groet,

Jules Muis